

Türk Akademik Yayınlar Dergisi TAY Journal

(Uluslararası Hakemli Dergi/International Peer-Reviewed Journal)

<http://www.tayjournal.com>

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/tayjournal>

ISSN: 2618-589X

The Analyse Of Miyase Sertbarut's Novels In Terms Of Value Transfers

Ceyda Han
Mustafa Türkyılmaz

Abstract

This study has been carried out to examine Miyase Sertbarut's novels in terms of values transfer. In this study, qualitative research method is adopted and document review technique is benefitted from. Values handled in works are carded after being determined. Researcher has read each novel three times to provide credibility. In addition, three certain novels have been read by five other specialists in Turkish language education. After comparing the values determined, they have been analysed in terms of frequency of occurrence. The data examined, separately for each book, has been tabulated with the sentences and the page numbers they take place. Finally, the data has been made a graph after it was collected with "positive and negative" descriptions, which was in a meaningful and logical way as to how they were handled in the books. According to the findings of the study, positive description of value of love with a maximum of 132 frequency of occurrence and negative description of value of honesty with 128 frequency of occurrence have been seen in Sertbarut's eleven novels. Neither negative nor positive description of the value of independence hasn't been seen in the novels. The other values found are: justice, caring the unity of family, peace, scientificness, industriousness, solidarity, sensitivity, aesthetics, equality, freedom, respect, responsibility, saving, patriotism, helpfulness, friendship, self-control and patience. Based on these findings, it has been found that Miyase Sertbarut's eleven works that were examined have rich examples of transferring the values of love and honesty to children. For this reason, it is considered that these novels can be benefitted from upon transferring values to children.

Keywords:	DOI	:	ArticleType
Values education, Miyase Sertbarut, children's literature.	Received	:	10/05/2020
	Revised	:	13/08/2020
	Accepted	:	04/19/2020
	Published	:	15/12/2020

Corresponding Author: Ceyda HAN, Turkish Teacher, Ministry of Education, Turkey, ceydaahan@gmail.com, ORCID: 0000 0002 6516 5418

Mustafa TÜRKYILMAZ, Assoc. Prof. Dr., Ahi Evran University, Turkey, mturkyilmaz@ahievran.edu.tr, ORCID: 0000 0002 5509 2702

This article has been produced from Ceyda HAN's Unpublished Master's Thesis (Kırşehir Ahi Evran University Institute of Social Sciences) on Investigation of Miyase Sertbarut's Novels in Terms of Values Transfers.

Cite this article as: Han, C. & Türkyılmaz, M. (2020). The analyse of Miyase Sertbarut's novels in terms of value transfers. *TAY Journal*, 4(2), 122-151.

Extended Summary

Introduction

Education and training are quite important to cognitive, affective and motor learning of individuals. In the context of this importance, it is crucial to have a look at factors that have a say in development of modern children. However, children's lives start to be shaped by other elements than their parents from the day when they are able to go to school and make friends.

Child education should be approached from this perspective. Children learn the good, bad, love, respect, honesty, wrong and taking responsibility from their families. In time, they start to shape their views and attitudes via moving away from their immediate environment and meeting new people or entering new communities. At this point, we come across the notions of culture and values, because what we call as "values" are not hereditary. While some values are acquired unintentionally from surroundings and hereditary properties of the family children are born into, others are intentionally suggested and taught to them. Parents want their children to learn those behavior on purpose.

Qualified texts in children's and young adult literature not only enhance "interpretation" and "evaluation" skills of students, but they also enable students to compare their own perception to emotions and ideas covered in texts. Upon such realization and understanding, it is thought that students will allow their values that form their personality to differ and new values to come to existence.

It is thought that the indigenous works that are blended with core values of children/young adults can be comprehended easily by them, because such values belong to the societies they live in. Furthermore, universal values like honesty, love and industriousness can be transferred via these works. It is estimated that they will be more respectful, honest and aware of the negativities that can be experienced if the negativities that can be faced in real world is given as part of our values according to the principle of "suitability for children"

Considering all above, it can be said that bringing children and the literary works that are thought to have positive reflections on children's development together is a responsibility that firstly families and then educators should take on. Especially when a child is at school age, it is the teacher who will both gain pleasure and awareness of reading books and transfer the culture and values.

In this sense, teachers should be competent on the knowledge of numerous books that have immense and literary quality. They also should know personal characteristics of their students. Looking from this perspective, it is seen that many authors write books for children and young adults today. Even so, writing books for children and young adults requires great responsibilities. Miyase Sertbarut is one of many authors, who can shoulder this responsibility, in children's and young adult literature. Within this framework, it is predicted that Miyase Sertbarut's works can be used for teaching values to children/young adults. The reason behind this assumption is that Serbarut expresses what she wants to transfer in a literary language. Authors attempts to approach children and young adults without trying to be a teacher.

Hence, the main research problem of this study has been determined as “Which values are depicted in Miyase Sertbarut’s novels and how often do they appear?”. Sub problems are listed as below:

- 1- Which values are depicted in “Ara Âlem 1 (Tarlakoz’un Tuzağı)” and how often do they appear?
- 2- Which values are depicted in “Ara Âlem 2 (Yasak Oyun)” and how often do they appear?
- 3- Which values are depicted in “Buz Bebekler” and how often do they appear?
- 4- Which values are depicted in “Çöp Plaza” and how often do they appear?
- 5- Which values are depicted in “Kapiland’ın Kobayları” and how often do they appear?
- 6- Which values are depicted in “Kapiland’ın Karanlık Yüzü” and how often do they appear?
- 7- Which values are depicted in “Kimsin Sen” and how often do they appear?
- 8- Which values are depicted in “Sınıfta Kalanlar Okul Açtılar” and how often do they appear?
- 9- Which values are depicted in “Sisin Sakladıkları” and how often do they appear?
- 10- Which values are depicted in “Yalancı Portakal” and how often do they appear?
- 11- Which values are depicted in “Yılankale” and how often do they appear?

Methods

In this study, Miyase Sertbarut’s eleven novels have been examined considering the values shown in Secondary School Social Studies Curriculum (2018). Accordingly, document review technique among qualitative research methods was used in this study which aims to examine novels in terms of values.

Results

Values that are mentioned in determined eleven novels and their frequencies are separately analyzed and shown in graphics. The data acquired from the collection of results of eleven novels that were skimmed through are listed as below:

The number of occurrence of values in the positive group throughout the eleven novels skimmed through within this study: love occurs 132 times, friendship occurs 49 times, respect occurs 44 times, industriousness occurs 35 times, sensitivity occurs 35 times, solidarity occurs 33 times, helpfulness occurs 31 times, scientificness occurs 26 times, honesty occurs 24 times, patience occurs 18 times, self-control occurs 17 times, justice occurs 9 times, freedom occurs 6 times, peace occurs 5 times, equality occurs 5 times, patriotism occurs 4 times, caring the unity of family occurs 2 times, aesthetics occurs 2 times, saving occurs for 2 times, independence occurs 0 time.

The number of occurrence of values in the negative group are listed as below:

Honesty occurs 128 times, respect occurs 109 times, love occurs 34 times, equality occurs 30 times, responsibility occurs 22 times, scientificness occurs 18 times, patience occurs 16 times,

friendship occurs 12 times, self-control occurs 8 times, peace occurs 8 times, sensitivity occurs 8 times, industriousness occurs 7 times, justice occurs 7 times, caring the unity of family occurs 4 times, helpfulness occurs 3 times, freedom occurs 2 times, patriotism occurs 2 times, saving occurs 1 time, aesthetics occurs 1 time, solidarity occurs 0 time, independence occurs 0 time.

Discussion and Conclusion

Aim of this study is to examine Miyase Sertbarut's novels in terms of values determined by Social Studies Curriculum (2008). In this context, results of the study are listed as below.

It is understood that eleven novels examined in this study involves values of love, friendship, responsibility, respect, industriousness, sensitivity, solidarity, helpfulness more often than others. Additionally, it can be claimed that values of justice, caring the unity of family, peace, scientificness, honesty, aesthetics, equality, freedom, saving, patriotism, self-control and patience occur less frequently. On the other hand, that value of independence never occurs has been noticed. Apparently, protagonists in Sertbarut's works have either love for humans or nature and animals. In order to emphasize the significance of value of honesty, Sertbarut also made use of comparisons of good and bad.

Values of honesty and respect were frequently depicted as negative ones. Values of justice, caring the unity of family, peace, scientificness, aesthetics, equality, freedom, saving, patriotism, self-control, patience, industriousness, sensitivity, love, responsibility, helpfulness and friendship occurred less often. It was clear that values of solidarity and independence were never mentioned.

The way value of love is depicted changes according to novel's topic. It can be claimed that value of love is depicted both as an interest in opposite sex and as a feeling towards nature, animals and family.

Being polite towards elderly and peers was assessed as positive examples of value of respect. Moreover, the notion that one deserves respect just because of being a human being without materialistic or moral assets was dwelt on. Particularly in novels, it was observed that the way children talk deteriorates during adolescence period and they use slang language. These were given through negative examples of value of respect.

Examples of value of honesty were determined based on contrasts of good-bad or truth-lie. Lives of good people and bad people were described from two different viewpoints. Lies of characters who doesn't tell the truth eventually gets exposed. This causes them to feel a great regret, too.

Scientificness, another frequent value, was described through genetic studies and scientific findings. That individuals questioned what happened around them and not accept things the way they were was also assessed as a part of value of scientificness.

It may not be easy to separate values from each other distinctively. Therefore, it is observed that when there is solidarity, there is helpfulness as well. Similarly, responsible individuals generally have industriousness. It is also thought that values are a part of a whole. On the basis of caring the unity of family, it is seen that individuals who grow up with their families know how to love and be loved better, and they don't search for love at another place.

As a result, considering the way how topics are depicted in Sertbarut's works, values of love, friendship, responsibility, respect, industriousness, sensitivity, solidarity and helpfulness stands out in descriptions of positive values. On the other hand, values of honesty, respect, love and equality stands out in descriptions of negative values. By taking into consideration the frequency of occurrence of these values, it was confirmed that Miyase Sertbarut's novels were rich in such values and they could be benefitted from while transferring values to children.

Recommendations

Based on the results of this study, some suggestions are made for researchers, parents and teachers.

1. Researchers can study Miyase Sertbarut's other works in different contexts as well as the context of values transfer.
2. Due to the values Miyase Sertbarut's novels have, values of love, friendship, responsibility, respect, industriousness, sensitivity, solidarity and helpfulness stands out in descriptions of positive values. On the other hand, values of honesty, respect, love and equality stands out in descriptions of negative values. In parallel, they should have a place in school libraries and classroom bookcases, and be read in reading hours in the process of values transfer.
3. Since children's perspective is highlighted in Sertbarut's novels, they should be advised to children by their parents.
4. There should be independent reading texts in coursebooks which support Sertbarut's themes and have literary and aesthetical value.

Türk Akademik Yayınlar Dergisi

TAY Journal

(Uluslararası Hakemli Dergi/International Peer-Reviewed Journal)

<http://www.tayjournal.com>

ISSN: 2618-589X

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/tayjournal>

Miyase Sertbarut'un Romanlarının Değerler Aktarımı Bakımından İncelenmesi

Ceyda Han
Mustafa Türkyılmaz

Özet

Bu çalışma Miyase Sertbarut'un romanlarını değerler aktarımı bakımından incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmada yöntem olarak nitel araştırma yöntemi benimsenmiş ve doküman inceleme tekniği işe koşulmuştur. Eserlerde işlenen değerler tespit edilerek fişlenmiştir. Araştırmacı, güvenilirliğin sağlanabilmesi açısından her romanı üç kez okumuştur. Ayrıca belirlenen üç roman, araştırmacı dışında beş Türkçe eğitimi uzmanı tarafından da okunmuştur. Tespit edilen değerler karşılaştırıldıktan sonra kullanım sıklığı açısından analiz edilmiştir. Her kitap için ayrı olmak üzere incelenen veriler yer aldığı cümleler ve sayfa numaraları ile birlikte tablolştırılmıştır. Son olarak veriler anlamlı ve mantıklı bir şekilde kitapta işleniş biçimine göre "olumlu ve olumsuz" betimlemeleriyle derlendikten sonra grafikleştirilmiştir. Araştırmanın sonucuna göre Sertbarut'un on bir romanında yer alan değerlerden en çok 132 işlenme sıklığıyla sevgi değerinin olumlu betimlemesine; 128 işlenme sıklığıyla da dürüstlük değerinin olumsuz betimlemesine rastlanmıştır. Bağımsızlık değerinin olumlu veya olumsuz betimlemesiyle romanlarda karşılaşılmanmıştır. Diğer tespit edilen değerler ise şu şekildedir; adalet, aile birliğine önem verme, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, estetik, eşitlik, özgürlük, saygı, sorumluluk, tasarruf, vatanseverlik, yardımseverlik, dostluk, öz denetim ve sabırdır. Bu bulgulardan hareketle Miyase Sertbarut'un incelenen on bir eserinin, çocuklara özellikle sevgi ve dürüstlük değerlerinin aktarımı konusunda zengin örnekler içerdiği tespit edilmiştir. Bu nedenle değerlerin çocuklara aktarımında bu romanlardan yararlanılabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler:	DOI	:	Makale Türü
Değerler eğitimi, Miyase Sertbarut, çocuk edebiyatı	Yükleme	: 10/05/2020	Kitap İncelemesi
	Düzeltilme	: 13/08/2020	
	Kabul	: 04/19/2020	
	Yayınlama	: 15/12/2020	

Sorumlu Yazar: Ceyda HAN, Türkçe Öğretmeni, Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye, ceydaahan@gmail.com ORCID: 0000 0002 6516 5418

Yazar2 Mustafa Türkyılmaz, Doç. Dr., Ahi Evran Üniversitesi, Türkiye, mturkyilmaz@ahievran.edu.tr, ORCID: 0000 0002 5509 2702

Bu makale Ceyda HAN'ın Miyase Sertbarut'un Romanlarının Değerler Aktarımı Bakımından İncelenmesi İsimli Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezinden (Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü) üretilmiştir.

Cite this article as: Han, C. & Türkyılmaz, M. (2020). Miyase Sertbarut'un romanlarının değerler aktarımı bakımından incelenmesi. *TAY Journal*, 4(2), 122-151.

Giriş

Eğitim ve öğretim bireylerin bilişsel, duyuşsal ve motor öğrenmelerinde oldukça önemlidir. Bu önem bağlamında günümüz çocuğunun gelişiminde söz sahibi olan unsurlara bir bakmak gerekmektedir. Çocukların her anlamda gelişimlerinde birincil söz sahibi olanlar elbette ebeveynlerdir. Ancak çocuk arkadaş edinebildiği, okula gidebildiği günden itibaren onun yaşamını anne ve babası dışındaki unsurlar da şekillendirmeye başlar.

Öte yandan günümüzde küreselleşme olgusu varlığını her alanda hissettirmektedir. Gelişen teknolojinin ve küreselleşmenin iletişime de yansması ile insanlar arasındaki bilgi, tecrübe alışverişi çok hızlanmıştır. Nitekim bunun olumlu sonuçları olduğu gibi olumsuz sonuçları da ortaya çıkmıştır. Bu anlamda dijital alanda, sosyal medyada edinilen bilginin doğruluğu bir soru işareti hâline gelmiştir. Eğer genel ağa, genel ağda edinilen bilgiye, eleştirel yaklaşılmazsa bu alanlardan edinilen bilgi, bireyi yanlış götürebilir.

Genel olarak medya denilen bu yapı, bilgi ve eğlence kaynağıdır. İletişim, bilişim, eğlenme ve daha pek çok amaç için kullanılan medya, insanı yanlış bilgiye yönlendirmenin yanında toplumun değerlerini de yozlaştırabilmektedir. Medyanın, olumlu yönlerinin farkında olduğu kadar olumsuz yönlerinin de bilincinde olan yetişkinler her ne kadar çocukları ya da gençleri teknolojinin beraberinde getirdiği kültür yozlaşmasından uzak tutmaya çalışsalar da yetişkinler yetersiz kalabilmektedirler. Çünkü çocuk arkadaş edinmeye, okula gitmeye başladığı andan itibaren onun yaşamını, yetişkinlerin yanında arkadaşlarının ve dijital teknolojilerin de etkilediği görülür. Bu gelişmeler ışığında ortaya çıkan sosyal ağlar, etkileşimli bilgisayar oyunları modern çağın çocuğunu artık yetişkinlerden azade olarak psikolojik ve sosyolojik gelişim bakımından daha da etkilemektedir. Kitle iletişim araçlarının bu bağlamda etkileme gücü geçmişe kıyasla daha da artmıştır, denilebilir.

Bununla birlikte hayat, bireylere teknolojiyi dayatmaktadır. Kitle iletişim araçları yaşamın her alanında bireylerin karşısına çıkmaktadır. Dolayısıyla bu teknolojiyi yadsımak, onunla çatışmak yerine teknoloji nasıl daha etkin kullanılır ya da onun olumsuzluklarıyla nasıl baş edilir, sorularına cevaplar bulmak gerekmektedir. Bunun yanı sıra teknolojinin insan yaşamına nasıl daha faydalı hâle getirilebileceği de araştırılmalıdır.

Bu bakış açısıyla çocuk eğitime bakmak gerekmektedir. Çocuklar; iyiyi, kötüyü, sevgiyi, saygıyı, dürüstlüğü, yanlış, sorumluluk almayı ailesinden öğrenir. Zamanla çocuk yakın çevresinden uzaklaşarak yeni tanıştığı insanlarla ve içine girdiği toplum ile düşüncelerini ve davranışlarını şekillendirmeye başlar. Tam da bu noktada kültür ve değer kavramı karşımıza çıkar. Çünkü; değer, insanla birlikte doğuştan, kalıtsal olarak gelen bir olgu değildir. Ebeveyn, çocuğunun o davranışı kazanmasını bilerek ister. Eğitimin istenilen davranış değişikliği sağlama süreci olarak tanımlanması da anne babanın bu davranış değişikliği gösterme gayreti ile paralellik arz etmektedir. O hâlde anne ve baba bu eğitim sürecinin ilk öğretmenleridir, denilebilir. Ancak zamanla anne ve babaya eşlik eden unsurlar da ortaya çıkmaktadır. İşte bu unsurlar arasında işe vurukluk bakımından en uygun olanlarından biri edebiyattır, çocuk ve gençlik edebiyatıdır (Kavcar, 2017; Sever, 20103).

Öte yandan değerler aktarımında nasıl bir yol izlenmeli, hangi materyaller kullanılmalı ve bu süreç nasıl daha etkili hâle getirilebilir, sorularına cevap bulmak gerekir. “Çocuğun içinde

bulunduğu toplumlardan birçok yönde etkileneceğini; aldığı eğitim ve bu süreçte okuduğu edebî ürünler vasıtasıyla da toplum içinde yerinin belirleneceği (Ciravoğlu, 2000:12)” vurgulanmıştır.

Çocuk ve gençlik edebiyatı alanındaki nitelikli metinler öğrencilerin “yorumlama” ve “değerlendirme” becerilerini geliştirirken aynı zamanda öğrencinin kendi algısı ile metindeki duygu ve düşünce dünyasını karşılaştırmasına fırsat verebilecektir.

Buna koşut olarak Uslucan (2005:39), “öğrenmenin, kültür aktarımının, okumanın, sevdikleriyle beraber olmanın, toplumla insani ilişkilerde olmanın bir ihtiyaç olduğunu” belirtir. Bu ihtiyaçların karşılanmaması çocuk ve gençlerin kötü niyetli insanlara karşı kalkansız, savunmasız kalması demektir. Maddi, manevi oluşan bu boşluğun iyi niyetli olmayan insanlar tarafından doldurulmaya çalışılması geleceği olumsuz yönde etkileyecek, kendi kültüründen, değerinden kopuk gençlerin yetişmesine sebebiyet verecektir.

Yaşanması ön görülen bu olumsuzlukların önüne geçmek için eski bir usül olan telkinle değer aktarımı, ahlaki ikilemler yoluyla değer aktarımı, edebî metinlerle değer aktarımı ve rol model olmak yoluyla değer aktarımı gibi yollar vardır (Türkyılmaz, 2012). Ancak bunlar arasında daha etkili olanı değer dolaylı ve rol-model olmak suretiyle aktarımıdır. Bir şeyin sürekli telkin edilip söylenenlerin yaşanmaması, ilkeleri ortaya koyup hayata geçirilmemesi bir süre sonra ilkeleri geçersiz kılacaktır. Sigara içmemeyi salık veren bir doktorun sigara içmesi gibi... Arısoy (2014:79), değerlerin çocuğa aktarılması hususunda anne babaların öncelikli olarak yaşayışlarında bu değerleri benimsemeleri gerektiğini vurgulamıştır. Dürüstlük ve adalet değerlerini ancak dürüst ve adil insanlarda somut bir şekilde görebileceğimizin altını çizmiştir.

Değer aktarımında bir yol da çocuk ve gençleri kendi yazılı kültürümüzle tanıştırmak, ilgilerini çekeceği düşünülen eserlerle hemhâl olmalarını sağlamaktır. Değerlerin aktarılması sürecinde öğrencinin önüne konulacak farklı metinler çeşitlilik açısından zenginlik sağlayacaktır ve yine bu doğrultuda çocuk ve gençlik edebiyatı ürünlerinden faydalanılması bu zenginliği destekler nitelikte olacaktır.

Sever (2013:56), çocuk kitaplarının, yaşam çizgisinde karşılaşılacak sorunlara oluşturulacak yanıtları, verilecek tepkileri sanatçı bakış açısıyla örneklendiren birer kaynak olduğunu ifade eder ve ekler; bu kaynakların, çocuklara insanların farklı özelliklerde olabileceğini sezindirdiğini, değişik kültürlerdeki yaşamı ve insan ilişkilerini tanıttığını, çocukların yaşam çevrelerini genişlettiğini, o çevrelerden sayısız duygu ve düşünce örnekleriyle buluşmasını sağladığını da vurgular. Ayrıca okuma eylemini alışkanlığa dönüştüren çocukların, kendilerini tanıma, başka insanlarla karşılaştırma, onlara benzeyen ya da onlardan ayrılan yanlarını görme denemelerinin, onları kendi kişiliğini tanımaya, çevresindekilerin kişiliklerini de anlamaya yönelik bir bilinçlenme sürecine soktuğundan bahseder.

Çocukların/ gençlerin kendi öz değerleriyle harmanlanmış eserlerin yani yerli olanın onlar tarafından kolaylıkla anlaşılacağı düşünülebilir. Çünkü bu tür değerler onların içinde yaşadığı toplumlara aittir. Bununla birlikte dürüstlük, sevgi, çalışkanlık gibi evrensel değerler de bu eserler aracılığıyla okura aktarılabilir. Gerçek dünyada karşılaşılacak olumsuzlukların da yine kendi değerlerimiz çerçevesinde “çocuğa görelilik” ilkesi referans alınarak verilmesi, onların ahlaken daha saygılı, dürüst ve hayata dair yaşanılabilir olumsuzluklara karşı daha bilinçli olmasını sağlayacağı öngörülmektedir.

Günümüzde pek çok yazar çocuk ve gençler için kitap yazmakta, onların dünyasına girmeye çalışmaktadır. Bunlardan birisi de çocuk ve gençlere hayal kurduran, örtük iletileriyle onları düşündüren, Miyase Sertbarut'tur. Bu çerçevede Miyase Sertbarut'un eserlerinden çocuklara/ gençlere değer kazandırma yönüyle faydalanılabileceği öngörülmektedir. Ayrıca tüm bu bilgiler ışığında Miyase Sertbarut'un on bir romanında hangi değerlerin, ne sıklıkta işlendiğinin tespit edilmesiyle birlikte eğitimcilere, ebeveynlere değerler aktarımı bağlamında işe koşabilecekleri materyaller önerebilme imkânı ortaya çıkmış olabilecektir.

Bu çalışmanın temel araştırma problemi, "Miyase Sertbarut'un romanlarında hangi değerler, ne sıklıkta işlenmiştir?" olarak belirlenmiştir. Alt problemler ise şu şekildedir:

1. Ara Âlem 1 (Tarlakoz'un Tuzağı) romanında hangi değerler, ne sıklıkta işlenmektedir?
2. Ara Âlem 2 (Yasak Oyun) romanında hangi değerler, ne sıklıkta işlenmektedir?
3. Buz Bebekler romanında hangi değerler, ne sıklıkta işlenmektedir?
4. Çöp Plaza romanında hangi değerler, ne sıklıkta işlenmektedir?
5. Kapiland'ın Kobayları romanında hangi değerler, ne sıklıkta işlenmektedir?
6. Kapiland'ın Karanlık Yüzü romanında hangi değerler, ne sıklıkta işlenmektedir?
7. Kimsin Sen romanında hangi değerler, ne sıklıkta işlenmektedir?
8. Sınıfta Kalanlar Okul Açtılar romanında hangi değerler, ne sıklıkta işlenmektedir?
9. Sisine Sakladıkları romanında hangi değerler, ne sıklıkta işlenmektedir?
10. Yalancı Portakal romanında hangi değerler, ne sıklıkta işlenmektedir?
11. Yılankale romanında hangi değerler, ne sıklıkta işlenmektedir?

Yöntem

Model

Bu çalışmada; Miyase Sertbarut'a ait 11 romanı, Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında (2018) belirtilen değerler dikkate alınarak incelenmiştir. Dolayısıyla değerler bakımından romanların incelenmesinin amaçlandığı bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman inceleme tekniği kullanılmıştır.

Evren ve Örneklem

Bu çalışmada, 2016 tarihine kadar yazar Miyase Serbarut tarafından kaleme alınmış aşağıdaki romanlar evren ve örneklem olarak belirlenmiştir.

Sertbarut, M. (2016), *Ara Âlem 1- Tarlakoz'un Tuzağı*, Tudem Yayınları, İzmir.

Sertbarut, M. (2018), *Ara Âlem 2- Yasak Oyun*, Tudem Yayınları, İzmir.

Sertbarut, M. (2017), *Buz Bebekler*, Tudem Yayınları, İzmir.

Sertbarut, M. (2018), *Çöp Plaza*, Tudem Yayınları, İzmir.

Sertbarut, M. (2018), *Kapiland'ın Kobayları*, Tudem Yayınları, İzmir.

Sertbarut, M. (2017), *Kapiland'ın Karanlık Yüzü*, Tudem Yayınları, İzmir.

Sertbarut, M. (2011), *Kimsin Sen*, Tudem Yayınları, İzmir.

Sertbarut, M. (2017), *Sınıfta Kalanlar Okul Açtılar*, Tudem Yayınları, İzmir.

Sertbarut, M. (2016), *Sisin Sakladıkları*, Tudem Yayınları, İzmir.

Sertbarut, M. (2017), *Yalancı Portakal*, Tudem Yayınları, İzmir.

Sertbarut, M. (2017), *Yılankale*, Tudem Yayınları, İzmir.

Veri Toplama Süreci ve Verilerin Analizi

Çalışmada romanlar temin edildikten sonra değerlerin tespiti için romanların detaylı okuması yapılmıştır. Değerler, Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndan (2018) yola çıkılarak belirlenmiştir.

Belirlenen 21 değer tablodaki gibidir.

Tablo 1. Sosyal bilgiler dersi öğretim programından (2018) hareketle hazırlanan değerler listesi

Sıra	Sıra
1	Adalet
2	Aile birliğine önem verme
3	Bağımsızlık
4	Barış
5	Bilimsellik
6	Çalışkanlık
7	Dayanışma
8	Duyarlılık
9	Dürüstlük
10	Estetik
11	Eşitlik
12	Özgürlük
13	Saygı
14	Sevgi
15	Sorumluluk
16	Tasarruf
17	Vatanseverlik
18	Yardımseverlik
19	Dostluk
20	Öz denetim
21	Sabır

Romanlarda değerlere ait ifadelerin olduğu bölümler tespit edildikten sonra fişleme tekniği kullanılarak değerler kaydedilmiştir. Bütün romanlar okunduktan sonra, her bir romanda tespit edilen değerlere ilişkin ifadeler ilgili değer başlığının altına sırasıyla yazılmıştır. Değerlere ait ifadeler; ilgili değer başlığının altında romanlarda geçen biçimiyle, verilmiştir. Değerlerin tespit edildiği sayfa numaralarıyla birlikte roman adları tablolaştırılmıştır.

Araştırmacı, araştırma süreci içerisinde belirlediği 11 kitabı okuyup değerler bakımından incelemiştir. İncelenen veriler, her kitap için ayrı olmak üzere tablolaştırılmış olup gerekli sayfalar ve cümleler not alınmıştır. Veriler, anlamlı ve mantıklı bir şekilde kitapta geçtiği yerlere göre "olumlu ve olumsuz" derlendikten sonra grafikleştirilmiştir.

Puanlayıcılar arası güvenilirliğin belirlenmesi için Kappa istatistiği yapılmıştır. Sınıflama düzeyinde puanlama yapan iki puanlayıcı arasındaki uyumun derecesini belirlemek için geliştirilmiştir (Cohen, 1960). Kappa değeri 0,70 olarak belirlenmiştir. Değerlerin geçtiği roman adları ve değerlerin dağılımı; oluşturulan grafikler vasıtasıyla gösterilmiştir. Grafiklerden yola

çıkılarak hangi romanda hangi değer daha çok işlendiği ve değerlerin işlenme sıklığı açıklanmıştır.

Araştırmacılarla birlikte incelenen üç romandan biri olan Çöp Plaza'dan hareketle olumlu ve olumsuz değer betimlemelerinin örnek cümlelerine şu şekilde yer verilmiştir:

Eşitlik olumlu gruba dâhil edilen değer betimlemesi;

"İşte bu kitabın yazarı ben de imkânsızı istiyorum aslında. Bunun için çöpten çıkan çocuklarla çokça çöp üreten çocukları yan yana getirmek isterdim aynı bahçenin içinde. Onlar birbirlerini görmezden gelseler de birbirlerini itsele de birbirlerini beğenmeseler de yan yana gelmek zorundalar. Çünkü dünya hepimiz için dönüyor." (ÇP. s. 150)

Eşitlik olumsuz gruba dâhil edilen değer betimlemesi;

"Seçkin siteler ise asla yaklaşamadıkları yerlendendi. Kameralarla gözlenen kapıları bahçe duvarları vardı onların. Belleri silahlı güvenlikçileri vardı. Ne dilenciler ne hurdacılar ne satıcılar girebilirdi o bahçelere." (ÇP. s. 38). Görüldüğü gibi olumsuz bir durum ile eşitlik değerine atıfta bulunulmuştur.

Bulgular

On bir kitapta değinilen değerler ve sıklıkları ayrı ayrı incelenmiş, grafikler hâlinde gösterilmiştir.

Grafik 1. Ara Âlem 1- Tarlakoç'un Tuzağı romanında işlenen değerler ile ilgili veriler

Olumlu olarak tespit edilen değer sayıları; dostluk 14, sevgi 13, yardımseverlik 4, özgürlük 4, sorumluluk 3, saygı 2, bilimsellik 1, çalışkanlık 1, duyarlılık 1, dürüstlük 1, estetik 1, eşitlik 1, tasarruf 0, vatanseverlik 0, öz denetim 0, dayanışma 0, adalet değerine 0, aile birliğine önem verme 0, bağımsızlık 0, barış 0, sabır 0 şeklinde belirlenmiştir.

Ara Âlem 1- Tarlakoç'un Tuzağı, doğüstü unsurların olduğu fantastik türde bir romandır. Trafik kazasında yaşamını yitiren Canan'ın ruhu tam olarak ölmemiş Ara Âlem' de kalmıştır. Ara

Âlem'de Tarlakoz'a karşı verdiği mücadelede Kendal isimli çocuğun Canan'ın gerçek dostluğuna ihtiyacı vardır.

“Böyle deyince ben de güldüm. Ne güzel tıpkı iki iyi arkadaş gibi gülüyor, şakalaşıyorduk. Farklı âlemlerden iki iyi arkadaş. Beni çabuk kabullendi, bunu saflığına verdim ve onun saflığını da ben çabuk kabullendim.” (s. 47).

Ara Âlem 1- Tarlakoz'un Tuzağı Romanı'nda olumsuz olarak tespit edilen değer sayıları; dürüstlük 8, dostluk 2, sevgi 2, aile birliğine önem verme 1, eşitlik 1, sabır 1, saygı 1, sorumluluk 1, bağımsızlık 0, barış 0, bilimsellik 0, çalışkanlık 0, dayanışma 0, duyarlılık 0, estetik 0, özgürlük 0, tasarruf 0, vatanseverlik 0, adalet 0, yardımseverlik 0, öz denetim 0'dır.

Çocukların; olumlu ve olumsuz değerleri, tutumları, duyguların insanlar üzerindeki yansımalarını karşılaştırabilmeleri adına yazarın, kimi değerleri olumsuz bir betimleme içinde verdiği söylenebilir.

Romanda, “Ara Âlem” de kalmaktan sıkılan Canan, yapmaması hususunda uyarılmasına rağmen bitkisel hayatta olan Cihan isimli bir çocuğun bedenine girerek uyanmasını neden olur. Dürüstlük değerinin ihlal edilmesi; ailenin kandırılması anlamına gelmektedir ve Canan kendi iç sesiyle hesaplaşmak zorunda kalır.

“Kadıncağız sarıldı bana. Bir an kendi annem geldi gözlerimin önüne. Ona aynı şey yapılsaydı, ben diye bir başkası bedenimin içinde canlansaydı, annemi kandırsaydı... Üzülürdüm evet, ama Cihan bilmiyor ki bunu, o hâlde sorun yok. Bilmemek büyük nimet. Vicdansızlık değil bu, içimden gelen sese ben de kulak veririm, mavi elbiseli kızın uyarmasına da gerek yok.” (s. 147).

Grafik 2. Ara Âlem 2- Yasak Oyun romanında işlenen değerler ile ilgili veriler

Ara Âlem 2- Yasak Oyun isimli romanda olumlu değerlerin kullanım sayıları; sevgi 5, sorumluluk 4, dostluk 3, dayanışma 3, duyarlılık 3, dürüstlük 2, saygı 1, adalet 0, aile birliğine önem verme 0, bağımsızlık 0, barış 0, bilimsellik 0, çalışkanlık 0, estetik 0, eşitlik 0, özgürlük 0, tasarruf 0, vatanseverlik 0, yardımseverlik 0, öz denetim 0, sabır 0'dır.

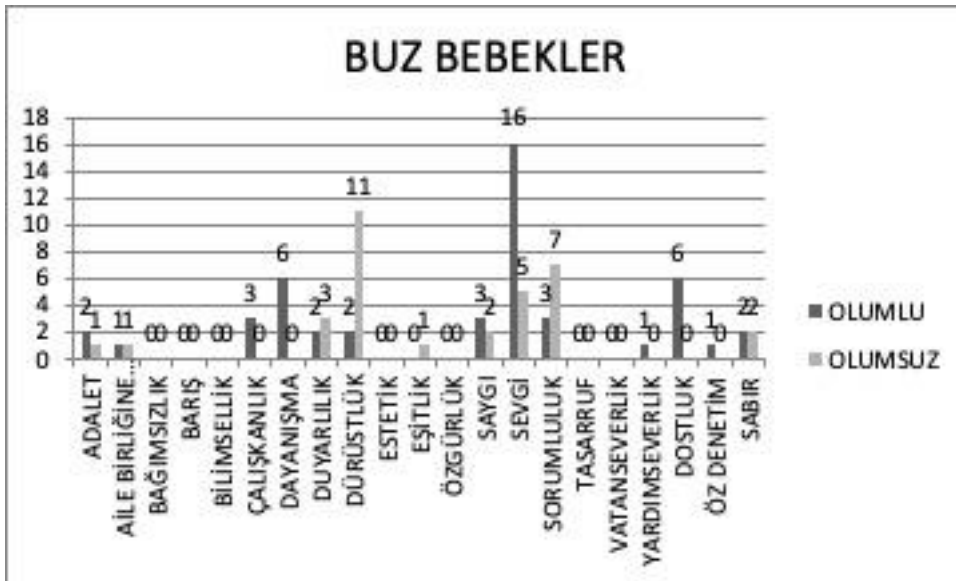
Kitap kahramanlarımız, patenti henüz alınmamış, frekanslar yayararak gerçek ortamların içinde oynanabilen bir oyunda bulurlar kendilerini. Oyunun kuralları çok vahşicedir. Kahramanların birbirini ezip yok ederek sadece birinin galip gelmesini amaçlayan bir yapı üzerine kurulmuştur. Ancak kitabın kahramanlarından olan Canan, Aziz, Kendal, Kubi kurtuluşun işbirliği yapmaktan geçtiğini fark ederler. Oyundan kurtulabilmeleri için duvar örmeleri gerekmektedir. Dayanışma değerinin önemi vurgulanmıştır.

“Taşıma işine başladık. Aziz, Kendal ve Oya tünele girdiler. Kubi ve ben taşları içeriye uzatıyoruz. Taşlar büyük ama ağır değil, yalnızca oyuktan tünele aktarıırken biraz zorluk çekiyoruz.” (s. 172).

Ara Âlem 2- Yasak Oyun isimli romanda olumsuz değerlerin kullanım sayıları; dürüstlük 7, sabır 5, yardımseverlik 3, saygı 2, öz denetim 2, sevgi 1, barış 1, adalet 0, aile birliğine önem verme 0, bağımsızlık 0, bilimsellik 0, çalışkanlık 0, dayanışma 0, duyarlılık 0, estetik 0, eşitlik 0, özgürlük 0, sorumluluk 0, tasarruf 0, vatanseverlik 0, dostluk 0’ dır.

Romanda, sabır değeri; sabırsızlığın olumsuzluğunu vurgulamak adına kullanılmıştır.

“Zaman geçmiyor. Bu durumu iyi bilirsin. Zil çalsa, şu ders bitse dersin; o zil bir türlü çalmaz. Kırk dakikalık süre kırk gün gibi geçmez. İşte, bu sıkıntının aynısını yaşadım, sonunda dayanamadım, evden çıkmaya karar verdim.” (s. 33).

Grafik 3. Buz Bebekler romanında işlenen değerler ile ilgili veriler

Buz Bebekler isimli romanda olumlu değer grubunda; sevgi 16, dayanışma 6, dostluk 6, saygı 3, sorumluluk 3, çalışkanlık 3, adalet 2, duyarlılık 2, dürüstlük 2, sabır 2, aile birliğine önem verme 1, yardımseverlik 1, öz denetim 1, bağımsızlık 0, barış 0, bilimsellik 0, estetik 0, eşitlik 0, özgürlük 0, tasarruf 0, vatanseverlik değerine 0 kez yer verilmiştir.

Romanda, küçük yaşlarda aileleri tarafından yurtlara terk edilen çocukların duygu dünyaları, yaşadıkları zorluklar ve istismarlar verilmiştir. Aileleri tarafından terk edildikleri için belki de en çok ihtiyaç duydukları şey; sevgi değeri, kitapta belirgin biçimde ön plana çıkmaktadır. Ailelerinden göremedikleri sevgiyi, birbirilerine tutunmaya çalıştıkları yurt arkadaşlarından, hocalarından, yurt çalışanlarından bekledikleri aşikârdır.

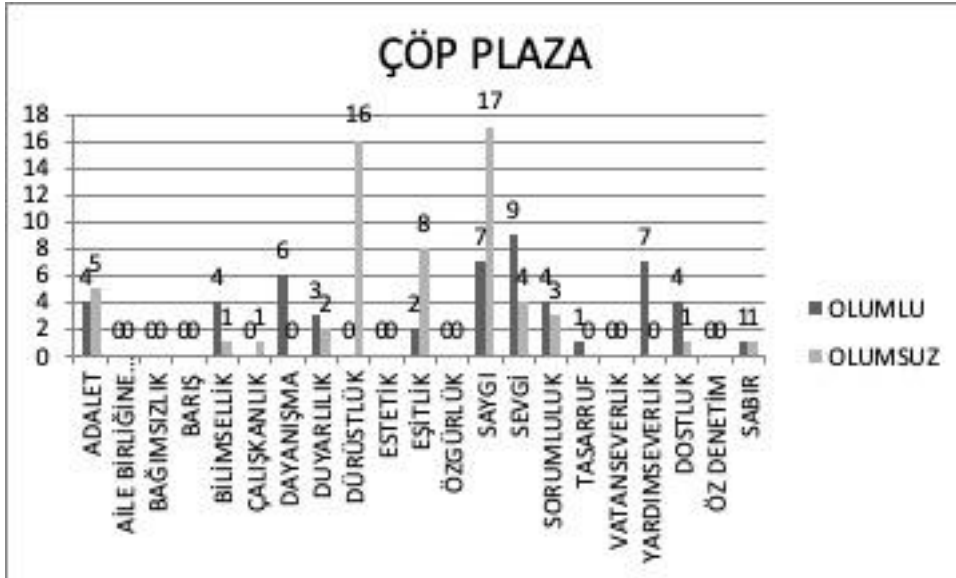
“O hepimizin annesi. Başka anneler de var burada, ben en çok onu seviyorum. İş için değil, para karşılığında değil, sevdiği için yanımızda gibi hissediyorum.” (s. 7).

Buz Bebekler’de olumsuz değer grubunda; dürüstlük 11, sorumluluk 7, sevgi 5, duyarlılık 3, saygı 2, sabır 2, adalet 1, eşitlik 1, aile birliğine önem verme 1, bağımsızlık 0, barış 0, bilimsellik 0, çalışkanlık 0, dayanışma 0, estetik 0, özgürlük 0, tasarruf 0, vatanseverlik 0, yardımseverlik 0, dostluk 0, öz denetim değerine 0 defa yer verilmiştir.

Yurtta, birçok çocuğun sorumluluğunu idareciler üstlenmektedir. Çocukların güvenliğinin, korunmasının onların gözetiminden ve denetiminden geçtiği tahmin edilmektedir. Onlardan duyarlı, sorumlu olmaları beklenmektedir. Yazar, bu sefer duyarlılık ve sorumluluk değerlerini olumsuz betimlemeler üzerinden vermiştir.

Yurda gelip giden Sadun isimli hoca, kızlara basket oynamayı öğretmektedir. Ancak sonradan öğrenilir ki Sadun Hoca, hastalıklı bir zihniyete sahiptir ve çocukları istismar eder. Ece ve Cem yurtta bu durumun ilk farkına varanlardandır çünkü Sadun Hoca’nın kurbanı bu sefer Ece’nin kendisine kardeş seçtiği Aybike’dir. Ece, durumu fark ettikten sonra elinden geleni yapmaya çalışır ancak yurt idaresi durumdan biraz rahatsız olmuş gibi gözükmektedir. Sorumluluk değerinin olumsuz betimlemesi romanda şu şekilde verilmiştir:

“Bana bir danışsaydın Ece, bana bir söyleseydin. O zaman bu iş böyle dallanıp budaklanmazdı.’ Bak şuna Lülüfer, rahatsız olduğu şey yalnızca dallanıp budaklanma... Kendisi nasıl çözecekti sorunu acaba? Polise gitmeyeceği ortada, belli ki işin içine polisin, savcının girmesinden rahatsız. Ne yapacaktı peki? Sadun Hoca’nın idareyle yaptığı sözleşmeyi iptal edecekti, hepsi bu! Ceza meza verilmeden... O da gidip başka çocuklara musallat olacaktı. İşini yapmaya, hastalığını bulaştırmaya devam edecekti. “Yer yerinden oynayacak,” dedi Müdür Baba. Oynasın, yer yerinden oynasın. Her şey yolundaymış gibi, hiç sorun yokmuş gibi devam edecektik öyle mi?” (s. 143).

Grafik 4. Çöp Plaza romanında işlenen değerler ile ilgili veriler

Çöp Plaza isimli romanda olumlu değer grubunda; sevgi 9, yardımseverlik 7, saygı 7, dayanışma 6, adalet 4, sorumluluk 4, bilimsellik 4, dostluk 4, duyarlılık 3, eşitlik 2, sabır 1, tasarruf

1, aile birliğine önem verme 0, bağımsızlık 0, barış 0, çalışkanlık 0, dürüstlük 0, estetik 0, özgürlük 0, vatanseverlik 0, öz denetim değerine 0 defa yer verilmiştir.

Toplumcu- gerçekçi bir bakış açısıyla yazılan Çöp Plaza' da iki farklı yaşam tarzına değinilmektedir. Bir yanda Çöp Plaza denilen yerde ekmeklerini, çöpten kazanmaya çalışan insanların öyküsü; bir yanda da Elit City, denilen yerde her şeyin steril olduğu, insanın doğaya egemen olma çabası ve bunun onlara getirdiği olumsuzluklar anlatılmaktadır.

Bu iki ayrı dünyanın insanların yollarının kesişme noktası ise; Elit City'de yaşayan çocukların bağımsızlık sistemi çökünce, Çöp Plaza'da yaşayan çocukların kanlarını gizlice çalmalarından geçer. Sınıf çatışmalarının işlendiği kitapta adalet, saygı, dürüstlük, yardımseverlik, sevgi, dayanışma değerleri ön plana çıkmaktadır.

Fırat'ın ailesi yaşamını çöp toplayarak kazanır. Çöp toplama işi oldukça zordur. Fırat'ın ağabeyi Murat, bunun zorluklarıyla çokça karşılaşmıştır. Birlikte hareket etmeye ihtiyaçları vardır. Dayanışma değerinin önemi; Murat'ın katıldığı bir grup toplantısında kendini hissettirmektedir.

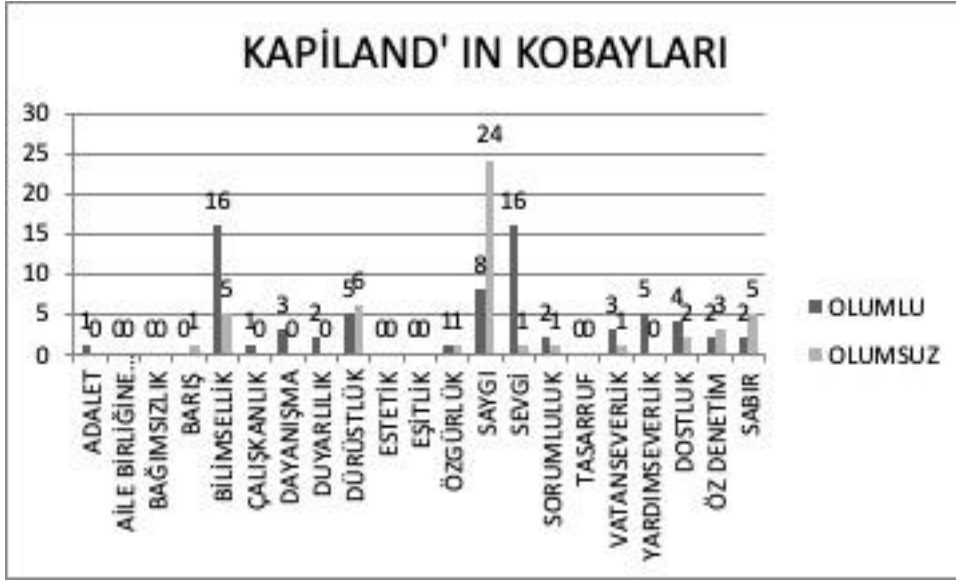
“Arada bir dernekte söyleşiler oluyordu. Gelen sağlıkçı, sendikacı ablalar ve abiler konuşma yapıyorlardı. Hastalıklardan, zehirli atıklardan söz ediliyordu. Sendikacılar ise örgütlü olmanın onları güçlendireceğini, sorunlarla tek başına savaşmanın daha zor olduğunu söylüyorlardı.” (s. 44).

Çöp Plaza romanında olumsuz değer grubunda; saygı 17, dürüstlük 16, eşitlik 8, adalet 5, sevgi 4, sorumluluk 3, duyarlılık 2, bilimsellik 1, çalışkanlık 1, dostluk 1, sabır 1, aile birliğine önem verme 0, bağımsızlık 0, barış 0, dayanışma 0, estetik 0, özgürlük 0, tasarruf 0, vatanseverlik 0, yardımseverlik 0, öz denetim değerine 0 defa yer verilmiştir.

Zenginlerle yoksulların bu kadar kesin çizgilerle ayrıldığı romanda adalet, saygı, dürüstlük, eşitlik değerleri olumsuz durumlar içerisinde diğer değerlere kıyasla daha sık işlenmiştir.

Çöpten kendilerince güzel bir parça çıktığı zaman bunu pazarda satmaktadırlar. Ancak adil olunmadığından adaletin de tesis edilmediği görülür. Adalet değeri, olumsuz bir betimlemeyle kendine yer bulmaktadır.

“Çöpten bedavaya almışız. Ne pahasına aldık onu çöpten haberin var mı dangalak? Her türlü hastalık pahasına aldık. İlaça verecek paramız olmadığı hâlde aldık. Elimizi kesme pahasına aldık, tetanoz olma pahasına aldık. Zabita dayağını göze alıp, uyku uyumayıp sana getirdik... 5 lirayı çok buluyor! Benim ölümüm bir gün beş lira yüzünden olacak, haberin var mı senin!” (s. 21).

Grafik 5. Kapiland'ın Kobayları romanında işlenen değerler ile ilgili veriler

Kapiland'ın Kobayları romanında olumlu değer grubunda; bilimsellik 16, sevgi 16, saygı 8, dürüstlük 5, yardımseverlik 5, dostluk 4, vatanseverlik 3, dayanışma 3, öz denetim 2, sorumluluk 2, duyarlılık 2, sabır 2, adalet 1, özgürlük 1, çalışkanlık 1, aile birliğine önem verme 0, bağımsızlık 0, barış 0, estetik 0, eşitlik 0, tasarruf değerine 0 defa yer verilmiştir.

Kapiland'ın Kobayları, üçlü serinin ilk kitabıdır. Günümüz sorunlarından biri olan GDO'lu ürünlerin, halkın farkına varmadan nasıl sofralarına kadar sızdığı, bir şeyi sorgulayarak inanmakla sorgulamadan kabullenmek arasındaki farkın önemi kitabın başlıca temalarını oluşturmaktadır.

Romanın başkahramanları; Hayri (Marjinal) ve Mehtap'tır. Kurguya göre 7- 17 yaş grubundaki çocuklarda şiddet eğiliminin arttığı öne sürülerek çocuklara "anti-row" isimli bir şurubun içilmesi dayatılır. Marjinal'in tüm arkadaşları şurubu kullanırken Marjinal, şurubu içmez. Kısa bir süre sonra şurubu içen çocukların hepsi kilo almaya başlar. Marjinal ve Mehtap durumu fark ederler ve bu şurubu içen gençler için bir şeyler yapmaya çalışırlar. Kitapta özellikle; saygı, bilimsellik ve sevgi değerleri ön plana çıkmaktadır. Ayrıca kitap fantastik öğeler barındırdığından ve sorgulama, eleştiri kavramları ön plana çıktığından bilimsellik değeri yine en çok işlenen değerlerden olmuştur.

Marjinal, şurubu içenlerin sürekli yemek yediklerini ve çok kilo aldıklarını fark ettikten sonra kendisine inanabilecek bir grup arkadaşına durumu sezdirmeye, anlatmaya çalışır. Onlar da sorgulamaya başlarlar.

"Bize kanıt gerekiyor," dedi Marjinal. "Kanıtlayamazsak kimseyi inandıramayız."

Ezgi, 'Kanıt biz olabiliriz, şimdi aldığımız kiloları anti- rowu içmeyi bıraktığımız için vereceğiz. Zayıflamamız bir kanıt olmaz mı?'

Mehtap karşı çıktı:

'Sağlam bir kanıt sayılmaz, başka bir nedenle de kilo vermiş olabilirsin, diyecekler.'

'O zaman şişmanlığı kanıt olarak sunalım, yakında herkes obez derecesinde şişman olacak,' dedi Ezgi.

'Bunu araştırıyorum,' dedi Marjinal." (s. 95).

Romanda olumsuz değer grubunda; saygı 24, dürüstlük 6, sabır 5, bilimsellik 5, öz denetim 3, dostluk 2, özgürlük 1, sevgi 1, sorumluluk 1, barış 1, vatanseverlik 1, adalet 0, aile birliğine önem verme 0, bağımsızlık 0, çalışkanlık 0, dayanışma 0, duyarlılık 0, estetik 0, eşitlik 0, tasarruf 0, yardımseverlik değeri 0 defa kullanılmıştır.

Saygı değerinin olumsuz betimlemeleri gençlerin; büyüklere davranışlarından ve birbirleriyle olan iletişimlerinden hareketle verilmektedir.

Anti- row şurubunun okullardaki öğrencilere dağıtılmasıyla ilgili okula resmî yazı geldikten sonra müdür, çocuklara bunun duyurusunu törende yapar ve özellikle virüsün 7-17 yaş grubundaki bireyleri tehdit ettiğinden bahseder. Konuşma sırasında öğrencilerden birinin tepkisi saygısızlık olarak kendini göstermektedir.

"Lise son sınıfta okuyan ve serseriliğiyle ün salmış Burhan, müdürün de duyacağı bir sesle bağırdı: 'Hadi yine yırttınız hocam! Kabak bizim başımıza patladı.'" (s. 21).

Grafik 6. Kapiland'ın Karanlık Yüzü romanında işlenen değerler ile ilgili veriler

Kapiland'ın Karanlık Yüzü'nde; sevgi 12, duyarlılık 8, çalışkanlık 8, dürüstlük 5, sorumluluk 4, dostluk 3, saygı 3, sabır 3, barış 3, öz denetim 2, dayanışma 2, tasarruf 1, vatanseverlik 1, yardımseverlik 1, bilimsellik 1, adalet 0, aile birliğine önem verme 0, bağımsızlık 0, estetik 0, eşitlik 0, özgürlük değeri 0 defa olumlu biçimde kullanılmıştır.

Kapiland'ın Karanlık Yüzü, serinin ikinci kitabıdır. Kapiland'ın Kobayları kitabında Türkiye üzerinde oynanan oyun açığa çıktıktan sonra Kapilandlı yöneticiler durumdan çok rahatsız olmuşlardır. İnsanlar üzerindeki imajlarını düzeltmek ve halkı yeniden kandırabilmek adına bir sınav düzenlemişlerdir. Sınavda başarılı olan iki genç, Kapiland isimli ülkeye ücretsiz bir gezi kazanacaktır. Dürüstlük değeri ihlal edilerek yapılan bu sınavda, Mehtap ve soruların yarısını boş bırakmasına rağmen Marjinal birinci olmuş, Kapiland'a gitmeye hak kazanmışlardır.

Mehtap, başlarda sınavın neden yapıldığını hiç sorgulamadan bu sınava çalışmıştır. Mehtap her ne kadar durumu sorgulamamışsa da Kapiland'a gitmek hedefi uğruna çalışıyor olarak gözlenir. Böylece çalışkanlık değeri vurgulanmış olur.

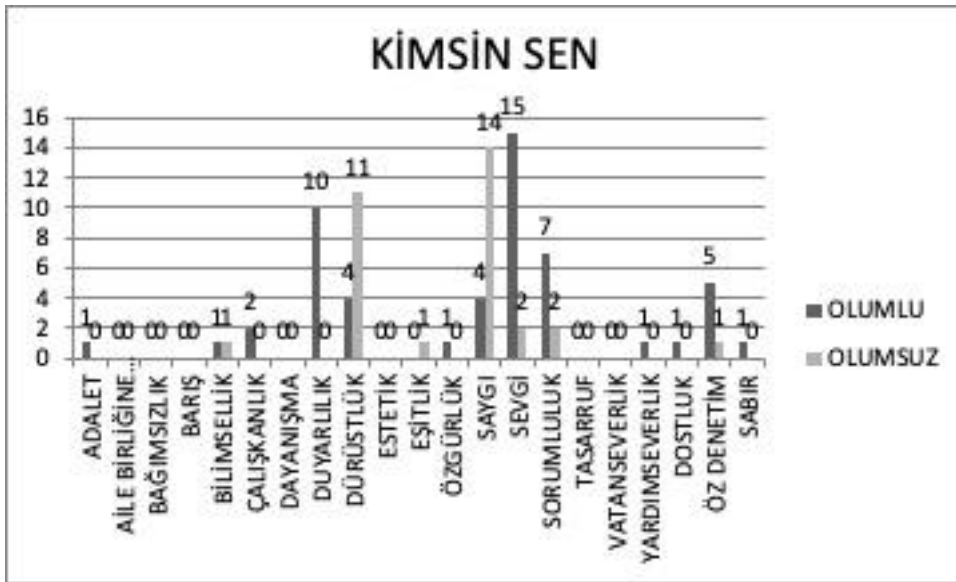
"Mehtap annesinin çeviri bürosundan getirdiği sorulara aç kurt gibi saldırdı. Cümleler biraz acayıpti ama aşağı yukarı sorunun anlamı tahmin ediliyordu. Oturup yeniden düzenlendi, cümle bozukluklarını giderdi. Günlerce çalıştı, benzer sorular üretip cevaplarını buldu. O kadar iyi hazırlanmıştı ki bütün bu sınavın üniversite sınavına da etkisi olacağını umuyordu." (s. 34).

Kitap konusu itibarıyla, sömürgeci Kapiland'dan bahsettiği için sömürgecinin, savaşın, insanları kandırmanın örneklerine rastlamak kaçınılmaz olur. Hâl böyle olunca da dürüstlük, barış, saygı değerleri olumsuz tasvirlerle kitapta yer alır. Romanda dürüstlük 15, sevgi 7, barış 6, saygı 6, dostluk 2, duyarlılık 2, çalışkanlık 2, estetik 1, eşitlik 1, özgürlük 1, sorumluluk 1, tasarruf 1, sabır 1, yardımseverlik 1, vatanseverlik 0, öz denetim 0, adalet 0, aile birliğine önem verme 0, bağımsızlık 0, bilimsellik 0, dayanışma değerine 0 kez olumsuz biçimde yer verilmiştir.

Romanın sonunda basın açıklaması yapan çocuklar, Kapiland'ın aslında hiç de barışçıl bir ülke olmadığına değinmişlerdir.

"Mehtap sözü devraldı.

'Kapiland kendi terörünü kendi yaratıyor, kendi düşmanını kendi yaratıyor. Çünkü devlet teröristler sayesinde varlığını sürdürebiliyor. Halkına gözdağı veriyor. Devlete karşı çıkma, devleti sorgulama yoksa teröristler tepene biner diyor. İşte Kapiland budur! Savaşı yaratır, sonra depoda biriken un çuvallarını savaştan geriye kalan halka yardım diye uzatır. Kim onun bu kanlı elini tutmak ister!'" (s. 155- 156).

Grafik 7. Kimsin Sen romanında aktarılan değerlere dair veriler

Romanda; sevgi değerine 15, duyarlılık 10, sorumluluk 7, öz denetim 5, dürüstlük 4, saygı 4, çalışkanlık 2, sabır 1, adalet 1, dostluk 1, bilimsellik 1, özgürlük 1, yardımseverlik 1, aile birliğine önem verme 0, bağımsızlık 0, barış 0, dayanışma 0, estetik 0, eşitlik 0, tasarruf 0, vatanseverlik değerine 0 defa olumlu biçimde yer verilmiştir.

Kimsin Sen, gizemli bir kaza sonucu yolları kesişen ve ergenlik dönemini yaşayan gençleri konu edinir. Gençlerin birbirlerine karşı duydukları sevgi ve saygı, duyarlılıkları, almaları gereken sorumluluklar ve tam da o dönemde artık şekillenmeye başlayan karakterlerini kontrol edebilme yani öz denetim değeri kitapta sıklıkla karşılaşılan değerlerdendir.

Sevgi değeri kitapta yoğunlukla karşı cinse duyulan ilgi olarak karşımıza çıkmaktadır. Elif, kimlik arayışında türlü farklılıklar peşindeyken çevresinde çok da ne olup bittiğini fark edemez ancak sınıfındaki Mert isimli çocuğun ona karşı ilgisi vardır.

“Sen asıl Mert’le ilgilensen daha iyi olur. Çocuk senin gözüne girmeye çalışıyor, fark etmedin mi?”

Elif şaşırды, Ayça’nın ne bildiğini merak etti.

‘Ne yapıyor, hiç farkında değilim.’

‘Numara yapma, kaç kez seni keserken yakaladım onu. Sınıfta şu Çin çanağı şiirini okurken sana bakıyordu.’

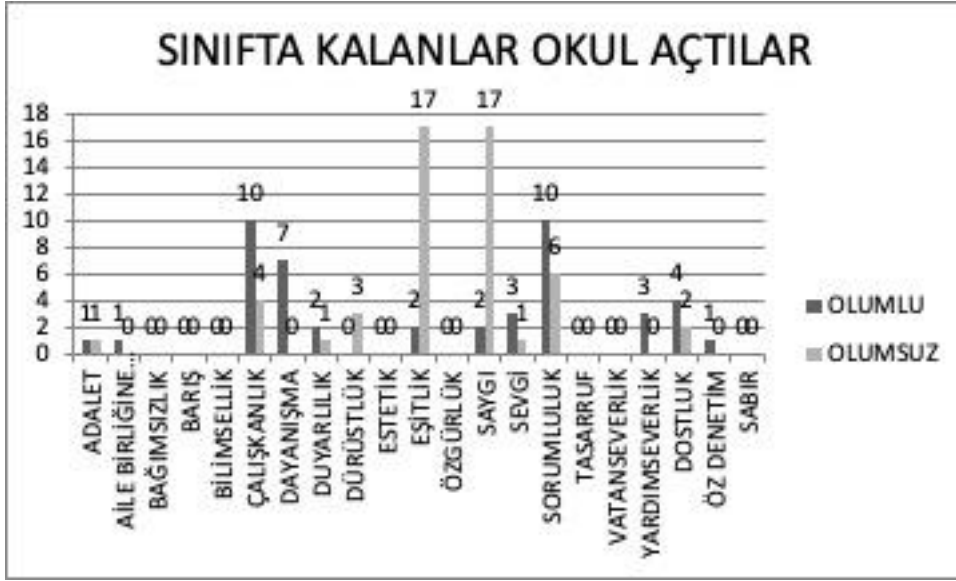
‘Çin çanağı değil, Çin Kâsesi...’

‘Her neyse işte. Kızım, çocuğa Çin kadar uzak duruyorsun sen de ha! Kır şeytanın bacağını da bir sevgili edin, Mert iyi çocuktur.’” (s. 60).

Romanda; saygı değerine 14, dürüstlük 11, sevgi 2, sorumluluk 2, öz denetim 1, eşitlik 1, bilimsellik 1, çalışkanlık 0, dayanışma 0, duyarlılık 0, estetik 0, özgürlük 0, tasarruf 0, vatanseverlik 0, adalet 0, aile birliğine önem verme 0, bağımsızlık 0, barış 0, yardımseverlik 0, dostluk 0, sabır değerine 0 defa olumsuz biçimde yer verilmektedir.

Berna hastaneden çıkana kadar Berna’nın annesi Hülya Hanım, kardeşi Nilüfer Hanım’dan kendilerinde kalıp kedisine bakmasını ister. Nilüfer Hanım ve Elif birkaç parça eşya aldıktan sonra Hülya Hanım’ın evine geçerler. Elif, Berna’nın odasına çıkar. Canı sıkılan Elif, kendi e-postalarına bakmak için bilgisayarını açtığı anda kuzeninin açık olan mesaj programı çalışmaya başlar ve Elif yapmaması gerekeni yapar. Kuzeninin mesajlarını, izinsiz okur. Saygı değerinin olumsuz betimlemesi, okuyucuya bu şekilde aktarılmış olmaktadır:

“Biriken mesajlar peş peşe geliyordu. Bu mesaj vızıltıları içinde kendi postalarına rahat bakamayacağını düşünen Elif, programı kapatmak istedi. Ama bir şey durdurdu onu. Bir başkasının günlüğünü gizlice okumanın heyecanına benzer bir duygu kapladı içini. Ne olurdu ki onun mesajlarına baksa? Sonuçta Berna’da aynısını yapıyordu. Odasına girip dolap, çekmece, defter karıştırmaya meraklıydı. Madem Berna kendinde bu hakkı görüyordu, Elif de onun mesajlarına bakmakta bir sakınca görmedi.” (s. 43).

Grafik 8. Sınıfta Kalanlar Okul Açtılar romanında aktarılan değerlere dair veriler

Romanda; çalışkanlık değeri 10, sorumluluk 10, dayanışma 7, dostluk 4, sevgi 3, yardımseverlik 3, duyarlılık 2, eşitlik 2, saygı 2, adalet 1, aile birliğine önem verme 1, öz denetim 1, bağımsızlık 0, barış 0, bilimsellik 0, dürüstlük 0, estetik 0, özgürlük 0, tasarruf 0, vatanseverlik 0, sabır değeri 0 defa olumlu olarak işlenmiştir.

Levent yani Levo, ilk üç sınıfı Diyarbakır'da okumuştur. Babası Levo'nun kendisi gibi olmasını istememekte; oğlunun, okuyup büyük adam olmasının hayallerini kurmaktadır. Bu yüzden de İzmir'e taşınmışlardır.

Levo'nun babası memlekette marangozluk yaparken İzmir'e gelince o iş de geride kalmıştır. Dayanışmanın, yardımlaşmanın önemi olumlu değer betimlemeleri üzerinden verilmiştir.

“Neyse ki yardımlaşma vardı, dayanışma vardı. Amcam ve birkaç arkadaşı daha, babamı bir çay ocağı açması için ikna ettiler. Babam, anlamadığı bir işe girmek istemiyordu. Onun anladığı yalnızca basit marangozluk işleriydi ve kasabada ona göre bir iş yoktu. Böylece ister istemez bir çay ocağı kuruldu. Borçla çay makinesi, tepsiler, bardak, şeker alındı. Annem babama çay demlemenin inceliklerini anlattı.” (s. 12).

Romanda; eşitlik değerine 17, saygı 17, sorumluluk 6, çalışkanlık 4, dürüstlük 3, dostluk 2, sevgi 1, adalet 1, duyarlılık 1, dayanışma 0, estetik 0, özgürlük 0, aile birliğine önem verme 0, bağımsızlık 0, barış 0, bilimsellik 0, tasarruf 0, vatanseverlik 0, yardımseverlik 0, öz denetim 0, sabır değerine 0 defa olumsuz biçimde yer verilmiştir.

Babası, Levent'i kayda götürdüğü ilk gün her şeyin farkına varmıştır. Bu farkındalık ile romanda eşitlik ve saygı değeri olumsuz betimleme üzerinden verilmiştir.

“Babam kasabanın okuluna kaydımı yaptırıyordu. Burada dördüncü sınıftan devam edecektim. İlk üçü geride bırakmıştım, Diyarbakır’da.

‘Oğlanın adı ne?’ dedi masada oturan adam. Kaşları çatık, sesi azarlar gibi ve sanki biz masanın karşısında değilmişiz de taaa bahçedeymişiz gibi yüksek sesle.

Bizden önceki kadına böyle sormamıştı.

‘Oğlunuzun adı nedir?’ demişti gülümseyerek. Sen ve siz arasındaki farkı anladım, bizimle onlar arasındaki farkı o gün aklıma yazdım.” (s. 8).

Grafik 9. Sisın Sakladıkları’nda aktarılan değerlere dair veriler

Sisın Sakladıkları’nda; saygı 10, sevgi 9, öz denetim 5, sabır 5, sorumluluk 4, dayanışma 4, dostluk 4, bilimsellik 3, çalışkanlık 3, duyarlılık 3, yardımseverlik 2, dürüstlük 1, adalet 0, aile birliğine önem verme 0, bağımsızlık 0, barış 0, estetik 0, eşitlik 0, özgürlük 0, tasarruf 0, vatanseverlik 0 defa olumlu olarak kullanılmıştır. Sisın Sakladıkları’nda bilimsellik, saygı, dürüstlük, sevgi değeri sık işlenen değerlerden olmuştur.

Annesi, İlay’ı köydeki teyzesinin yanına yollamak istemektedir. İlay daha önce teyzesini hiç görmemiştir, orada çok sıkılacağını düşünerek köye gitse de durumlar değişir. Kunduzlu köyünde, kargaların genlerini insanlara aktararak insan ömrünü uzatmaya çalışan çeşitli deneyler yapılmaktadır. İlay’ın teyzesi köyde yaşanan garipliğin farkındadır ancak işin iç yüzünü öğrenip ortaya çıkarabilmek için birinin kendisine yardım etmesi gerekmektedir. Bu yüzden kendisine yardımcı olacağını düşündüğü İlay’ın, köye, yanına geldiğine çok sevinmektedir. Dayanışma değeri, teyze- yeğen iletişiminde olumlu olarak yansıtılmaktadır.

“Bu işin peşini bırakmayacaktı, kararlıydı. İşte, yeğeni İlay’ı çağırmıştı yanına, onun yardımıyla ve tabii Mavi Karga’nın getirdiği belgeyle düzenbaz madencilerin oyununu bozacaktı. Bu

olay nedeniyle İlay'la Mavi Kargayı da tanıştırmış, ileride bu kuşu emanet edeceği yeğenini yakından tanıma olanağı bulmuştu.” (s. 111).

Romanda olumsuz değerlerin kullanım sayıları şunlardır; saygı 20, dürüstlük 13, bilimsellik 11, sevgi 4, dostluk 2, sorumluluk 1, vatanseverlik 1, aile birliğine önem verme 1, bağımsızlık 0, barış 0, çalışkanlık 0, dayanışma 0, duyarlılık 0, estetik 0, adalet 0, eşitlik 0, özgürlük 0, tasarruf 0, yardımseverlik 0, öz denetim 0, sabır 0'dır.

Denek olarak kullanılan insanlardan ikisini bir gün köyün çobanı, otlakta görür. Olan biteni İlay'ın teyzesi Kutsiye Hanım'a anlatır. Bilim, kötüye kullanıldığında çok büyük felaketlere neden olmaktadır. Yazar, bu olumsuz düşünceden hareketle zıtlıktan yararlanıp bilimsellik değerini olumsuz bir örnek üzerinden vermiştir, denilebilir.

“Bir tuhaflık vardı hâllerinde. İkiz gibydiler, ikisi de sarı saçlı, mavi gözlüydü. Yirmi beş otuz yaşlarında görünüyorlardı, ama ne bileyim, beş yaşında gibydiler. Yürüyüşleri, çıkardıkları sesler, ellerini kollarını sallayışları... Karınlarına şap şap vurup ağızlarını kocaman açtılar. Korktum, deli bunlar diye düşündüm; ama sonra şimşek çaktı bende, yiyecek istiyorlarmış meğer.’

‘Eee?’

‘Yanımda haşlanmış patatesle, yumurta vardı, verdim. Kıtıktan çıkmış gibi yediler, sonra kocaman adamlar bir çocuk gibi seke seke uzaklaştılar yanımdan. Madene doğru gidiyorlardı. Gidemedim arkalarından, korktum.’

Kutsiye Hanım, bu iki adamın, üzerinde deneyler yapılan insanlardan olduğunu düşündü. Erkenden yaşlanıp erkenden ölecek olan iki denek.” (s. 146).

Grafik 10. Yalancı Portakal'da aktarılan değerlere dair veriler

Yalancı Portakal'da; sevgi 28, çalışkanlık 6, yardımseverlik 4, sorumluluk 4, dostluk 2, dürüstlük 2, sabır 2, saygı 2, estetik 1, dayanışma 1, duyarlılık 1, öz denetim 1, adalet 0, aile birliğine önem verme 0, bağımsızlık 0, barış 0, bilimsellik 0, eşitlik 0, özgürlük 0, tasarruf 0, vatanseverlik 0 defa olumlu olarak kullanılmıştır.

Sevgi değeri, kitap boyunca genellikle aileye duyulan sevgi olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Annemin gövdesine yaslandığımda yine sevdiğim o koku doldu burnuma. Annem çok sevdiğim mavi boncuklu eşarbını bağlamıştı başına.” (s. 10- 11).

Romanda olumsuz değerler grubunda kullanılan değer sayıları; dürüstlük 15, sevgi 6, saygı 2, öz denetim 2, eşitlik 1, aile birliğine önem verme 1, bağımsızlık 0, barış 0, bilimsellik 0, çalışkanlık 0, dayanışma 0, duyarlılık 0, estetik 0, özgürlük 0, sorumluluk 0, tasarruf 0, vatanseverlik 0, yardımseverlik 0, dostluk 0, adalet 0, sabır 0'dır.

Kitapta Elif'in mecburiyetten de olsa küçük yaşta halasına gönderilmesi, evden ayrı yaşaması; “aile birliğine önem verme” değerinin olumsuz bir örneğidir.

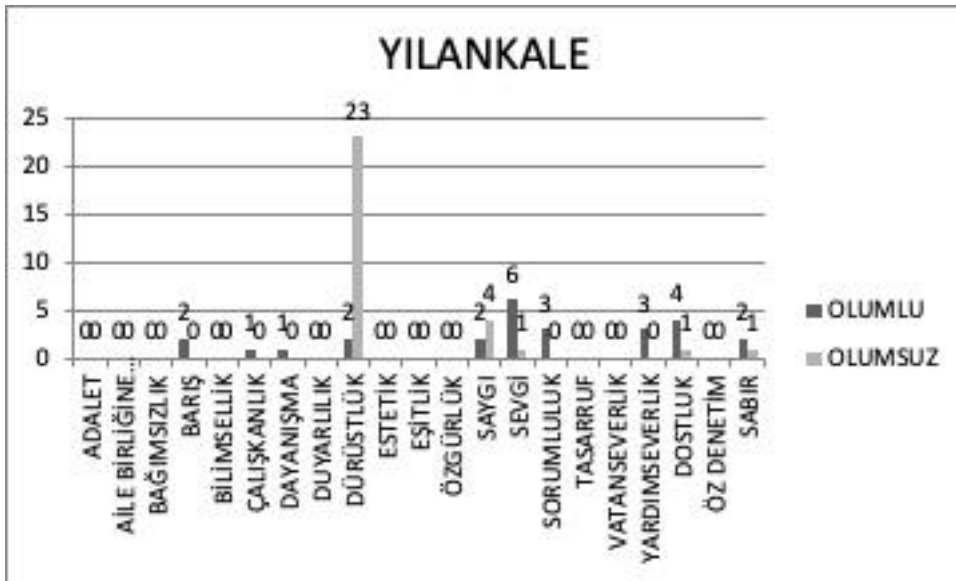
“Ailemden ayrı yaşamak zorunda kaldığımda yedi yaşındaydım. O zamanlar bu ayrılığın nedenini tam anlayamamıştım.

‘Halan iyi kadın,’ diyorlardı.

‘Orada kazlar var,’ diyorlardı.

‘Çayır çimen...’ diyorlardı.

Bunların hiçbiri beni rahatlatmıyordu. Yani oraya kazlar yüzünden mi gidecektim?” (s. 7).

Grafik 11. Yılankale'de aktarılan değerlere dair veriler

Romanda olumlu grupta bulunan değerlerin kullanım sayıları; sevgi 6, dostluk 4, sorumluluk 3, yardımseverlik 3, barış 2, dürüstlük 2, saygı 2, sabır 2, çalışkanlık 1, dayanışma 1, duyarlılık 0, estetik 0, bilimsellik 0, eşitlik 0, adalet 0, aile birliğine önem verme 0, bağımsızlık 0, özgürlük 0, tasarruf 0, vatanseverlik 0, öz denetim 0'dır.

Fantastik öğeleri içinde barındıran romanda yılanların ve insanların karşılaşmasına tanıklık edilir. Romanda, Mahir ve amcası İhsan'ın çift başlı kartal heykelini aramaları sırasında başlarından geçenler konu edilir.

Sorumluluk değeri kitapta hem insanlar üzerinden hem de yılanlar üzerinden verilmektedir. Yılanlar da görevlerine sadıktır. Mahir ve amcasının "Yılankale" civarına geldiğini öğrenen yılanlar da kendi kraliçelerine zarar verecekler diye korkup rahatsız olurlar. Bu yüzden onlar da sorumluluk bilinciyle etrafi gözetlemeye başlarlar.

"Gözetleme şefi ovayı avucunun içi gibi bilen ve küçük olduğu için kolay fark edilmeyen ince yılanı görevlendirdi:

'Peşlerinde ol, neden geldiklerini öğren. Kuşku duyduğun bir şey olursa bize ilet, önlemimizi alalım. Gerekirse kraliçeye bildirelim.'

İnce, küçük, toprak rengindeki yılan hızla görev alanına doğru uzaklaştı." (s. 30).

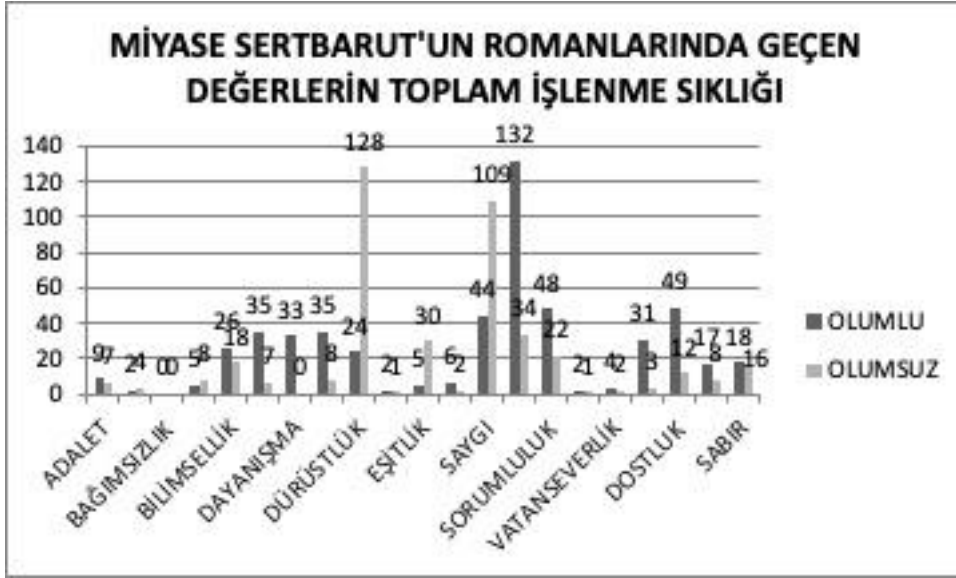
Romanda olumsuz grupta bulunan değerlerin kullanım sayıları; dürüstlük 23, saygı 4, sevgi 1, dostluk 1, sabır 1, adalet 0, aile birliğine önem verme 0, bağımsızlık 0, barış 0, bilimsellik 0, çalışkanlık 0, dayanışma 0, duyarlılık 0, estetik 0, eşitlik 0, özgürlük 0, sorumluluk 0, tasarruf 0, vatanseverlik 0, yardımseverlik 0, öz denetim değeri 0'dır.

İhsan; Yılankale'ye çift başlı kartal heykelini aramak için geldiğini olabildiğince yeğeninden saklamaya çalışır, ülkemizin tarihî mirasına sahip çıkıp onu müzeye teslim etmek niyetinde değildir. Gizli yollarla satıp zengin olma hayalleri kurmaktadır. Bu davranışı da yine dürüstlük değerinin olumsuz betimlemesi olarak verilmiştir.

"Gerçekten bu çift başlı kartalı bulunca müzeye vereceksin değil mi amca?"

Çocuğun korkusunu anlamıştı İhsan.

'Aşk olsun Mahir, sen beni gerçekten tanımamışsın. En sağlamı müzeye vermek tabii. Şimdi bir başkasına satacak olsam adamın beni ihbar etme riski var. Ama giderim müzeye. Derim ki ben su kuyusu açmak istiyordum bu heykeli buldum ve size teslim etmek istiyorum, derim. Temiz iş, temiz para.'" (s. 75).

Grafik 12. Miyase Sertbarut'un romanlarında aktarılan değerler ile ilgili sayısal bulgular

Çalışma kapsamında taranan on bir romanda olumlu grupta bulunan değerlerin kullanım sayıları; sevgi 132, dostluk 49, sorumluluk 48, saygı 44, çalışkanlık 35, duyarlılık 35, dayanışma 33, yardımseverlik 31, bilimsellik 26, dürüstlük 24, sabır 18, öz denetim 17, adalet 9, özgürlük 6, barış 5, eşitlik 5, vatanseverlik 4, aile birliğine önem verme 2, estetik 2, tasarruf 2, bağımsızlık değeri 0'dır.

Olumsuz değer grubunda ise işlenen değerlerin sıklık sayıları şu şekilde tespit edilmiştir; dürüstlük 128, saygı 109, sevgi 34, eşitlik 30, sorumluluk 22, bilimsellik 18, sabır 16, dostluk 12, öz denetim 8, barış 8, duyarlılık 8, çalışkanlık 7, adalet 7, aile birliğine önem verme 4, yardımseverlik 3, özgürlük 2, vatanseverlik 2, tasarruf 1, estetik 1, dayanışma 0, bağımsızlık 0'dır.

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmanın amacı, Miyase Sertbarut'un romanlarını Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (2018) tarafından belirlenen değerler bağlamında incelemektir. Bu bağlamda araştırmanın esas problemi ve alt problemlerine ilişkin sonuçlar aşağıda verilmiştir.

"Ara Âlem 1- Tarlakoz'un Tuzağı" nda olumlu olarak kullanım sıklığı en yüksek değer "dostluk" (14) olduğu; bunu "sevgi" (13) değerinin takip ettiği tespit edilmiştir. Ayrıca olumsuz olarak kullanım sıklığının en yüksek olduğu değer ise "dürüstlük" (8)'tür. Bu sonuca paralel olarak Tudem Öğretmenler İçin Kitap Rehberi'nde (2019) de Ara Âlem 1- Tarlakoz'un Tuzağı romanı ile arkadaşlık, doğaüstü unsurlar, iyi ve kötü, kendini tanıma ve serüven temalarının öğrenciye aktarılabilmesi belirtilmiştir. Araştırmacı tarafından ortaya konulan sonuç ile yayınevini işaret ettiği temalar karşılaştırıldığında bir benzerlik olduğu söylenebilir.

"Ara Âlem 2- Yasak Oyun" da olumlu olarak kullanım sıklığı en yüksek değer "sevgi" (5), olduğu görülmüştür. Bu sıralamayı "sorumluluk" (4) değerinin takip ettiği tespit edilmiştir. Ayrıca olumsuz olarak kullanım sıklığının en yüksek olduğu değer "dürüstlük" (7) tür. Bu sıralamayı "sabır" (5), değeri izlemektedir. Tudem Öğretmenler İçin Kitap Rehberi'nde (2019), Ara Âlem 2-

Yasak Oyun romanı ile ilgili; bilim ve teknoloji, dayanışma, iletişim, kendini tanıma, kültürel değerler temaları belirlenmiştir.

“Buz Bebekler”de olumlu olarak kullanım sıklığı en yüksek değer “sevgi” (16), olduğu gözlenmiştir. Sevgi değerini “dostluk” (6) ve “dayanışma” (6) değerlerinin takip ettiği tespit edilmiştir. Ayrıca olumsuz olarak kullanım sıklığının en yüksek olduğu değer “dürüstlük” olduğu (11) ortaya konmuştur. Bu sıralamayı “sorumluluk” (7) değeri izlemektedir. Tudem Öğretmenler İçin Kitap Rehberi’nde (2019), Buz Bebekler romanı ile ilgili; adalet, dayanışma, hak ve özgürlükler, mücadele, yalnızlaşma temaları belirlenmiştir.

“Çöp Plaza” da olumlu olarak kullanım sıklığı en yüksek değer “sevgi” (9), olduğu gözlenmiştir. Bu sırayı “yardımseverlik” (7) değerinin takip ettiği tespit edilmiştir. Olumsuz olarak kullanım sıklığı en yüksek olan değer “saygı” (17) dir. Saygı değerini “dürüstlük” (16) ve “eşitlik” (8) değerleri takip etmiştir. Yine, Tudem Öğretmenler İçin Kitap Rehberi’nde (2019), Çöp Plaza romanı ile ilgili; adalet, eşitlik, hak ve özgürlükler, iyi ve kötü, sağlıklı yaşam temaları işaret edilmiştir. Değerlerin olumlu ve olumsuz olarak toplam kullanım sayıları göz önünde bulundurulduğunda romanın belirlenen temalarla aynı doğrultuda olduğu, yazılış amacına ulaştığı söylenebilir.

“Kapiland’ın Kobayları” nda olumlu olarak kullanım sıklığı en fazla olan değerlerin “bilimsellik” (16) ve “sevgi” (16) olduğu tespit edilmiştir Olumsuz olarak kullanım sıklığı en yüksek olan değer ise “saygı” (24) olarak gözlemlenmiştir. Türkyılmaz (2012) da çalışmasında Kapiland’ın Kobayları’nda en fazla “bilimsellik” (17) değerine yer verildiğini belirlemiştir. Türkyılmaz (2012)’a göre romanda ayrıca “dayanışma, sağlıklı olmaya önem verme ve sevgi” diğer en sık işlenen değerlerdendir. İncebacak ve Öztürk (2018) çalışmalarında; Kapiland’ın Kobayları, Kapiland’ın Karanlık Yüzü, Kapiland’ın Kıyameti kitaplarını incelemişlerdir. Üç kitapta öne çıkan değerlerin; üretim, tutumluluk (tasarruf), adalet ve eşitliğe inanma, eleştirel ve sorgulayıcı olma, sorunlara çözüm arama, sağlığın değerini bilme, umutlu olmak ve doğa sevgisi olduğunu belirlemişlerdir. Kapiland’ın Kobayları kitabında dünyaya hâkim olan tüketim sisteminin eleştirildiğini, üretimin öne çıktığını saptamışlardır. Bunun yanında sağlığın değeri ve doğa sevgisinin öne çıkan değerler olduğunu belirtmişlerdir. Tudem Öğretmenler İçin Kitap Rehberi’nde (2019), Kapiland’ın Kobayları romanı ile merak ve araştırma, mücadele, savaş ve barış, üretim ve tüketim temalarının aktarılacağı belirtilmiştir. Kitapta etik değerler ile merak ve araştırma temalarının bilimsellik değeri üzerinden verildiği gözlenmiştir.

“Kapiland’ın Karanlık Yüzü” nde olumlu olarak kullanım sıklığı en fazla olan değer “sevgi” (12) dir. Bu sırayı takiben “duyarlılık” (8) ve “çalışkanlık” (8) değerlerinin eşit sayıda kullanıldığı tespit edilmiştir. Olumsuz olarak kullanım sıklığı en yüksek olan değer “dürüstlük” (15) olarak gözlenmiştir. İncebacak ve Öztürk (2018), çalışmalarında Kapiland’ın Karanlık Yüzü kitabında yazarın, tüketim sistemini eleştirmeye devam ettiğini belirtmişlerdir. Tudem Öğretmenler İçin Kitap Rehberi’nde (2019), Kapiland’ın Karanlık Yüzü romanı ile ilgili; bilim ve teknoloji, iyi ve kötü, kültürel değerler, üretim ve tüketim, yalnızlaşma temalarını belirlemiştir. Kitapta iyi- kötü karşılaştırılması dürüstlük değeri üzerinden verilmiştir. Yine üretim ve tüketim temasının da duyarlılık ve çalışkanlık değerleri üzerinden farkındalık olarak yansıtıldığı tespit edilmiştir.

“Kimsin Sen” de olumlu olarak kullanım sıklığı en fazla olan değer “sevgi” (15) olduğu ortaya konulmuştur. Bu sırayı takip eden, “duyarlılık” (10) değeri olmuştur. Olumsuz olarak kullanım sıklığının en yüksek olduğu değer “saygı” (14) dır. Bu sıralamayı “dürüstlük” (11) takip etmiştir. Tudem Öğretmenler İçin Kitap Rehberi’nde (2019), Kimsin Sen romanı ile ilgili; arkadaşlık, büyüme ve olgunlaşma, empati, gizem, kendini tanıma temalarını işaret etmiştir. Belirlenen temalarla araştırmacının belirlediği değerlerin aynı doğrultuda, birbirini tamamlayıcı özellikte olduğu tespit edilmiştir.

“Sınıfta Kalanlar Okul Açtılar” da olumlu olarak kullanım sıklığının en fazla olduğu değerlerin “çalışkanlık” (10) ve “sorumluluk” (10) olduğu tespit edilmiştir. Bu sırayı “dayanışma” (7) değeri takip etmiştir. Olumsuz olarak kullanım sıklığının en fazla olduğu değerler “eşitlik” (17), “saygı” (17) olarak gözlenmiştir. Tudem Öğretmenler İçin Kitap Rehberi’nde (2019), Sınıfta Kalanlar Okul Açtılar romanı ile ilgili; dayanışma, eşitlik, hak ve özgürlükler, mücadele, önyargılar temaları işaret edilmiştir. Belirlenen temalarla, işlenen değerlerin kullanım sıklığının örtüştüğü gözlenmiştir. Bu bağlamda kitabın yazılış amacına ulaştığı söylenebilir.

“Sisin Sakladıkları” nda olumlu olarak kullanım sıklığının en fazla olduğu değer “saygı” (10), olarak gözlenmiştir. Bu sırayı “sevgi” (9) değeri izlemiştir. Olumsuz olarak kullanım sıklığının en fazla olduğu değerler de yine “saygı” (20), “dürüstlük” (13), “bilimsellik” (11) olarak tespit edilmiştir. Tudem Öğretmenler İçin Kitap Rehberi’nde (2019), Sisin Sakladıkları romanı ile ilgili; bilim ve teknoloji, çevre bilinci, empati, etik değerler, serüven temalarının aktarımında kullanılabileceği ifade edilmiştir. Değerlerin olumlu ve olumsuz toplam kullanım sıklığına bakıldığında belirlenen temalarla paralel olduğu söylenebilir.

“Yalancı Portakal” da olumlu olarak kullanım sıklığının en fazla olduğu değer “sevgi” (28) olarak tespit edilmiştir. Bu sırayı “çalışkanlık” (6) değeri takip etmiştir. Olumsuz olarak kullanım sıklığının en fazla olduğu değer “dürüstlük” (15) olarak belirlenmiştir. Tudem Öğretmenler İçin Kitap Rehberi (2019), Yalancı Portakal romanı ile ilgili; aile ilişkileri, büyüme ve olgunlaşma, etik değerler, hayvan sevgisi, okul yaşamı temalarını belirlemiştir.

“Yılkale”de olumlu olarak kullanım sıklığının en fazla olduğu değer “sevgi” (6) olarak gözlenmiştir. Bu sırayı “dostluk” (4) değeri takip etmiştir. Olumsuz olarak kullanım sıklığının en fazla olduğu değer “dürüstlük” (23) olarak tespit edilmiştir. Tudem Öğretmenler İçin Kitap Rehberi’nde (2019), Yılkale romanı ile ilgili; çevre bilinci, efsane ve söylenceler, etik değerler, iyi ve kötü, mücadele temaları işaret edilmiştir. Olumlu ve olumsuz değerlerin kullanım sıklığına bakıldığında belirlenen temaların, romandaki değerlerle örtüştüğü gözlenmiştir.

Çalışmada incelenen on bir romanda olumlu olarak sevgi, dostluk, sorumluluk, saygı, çalışkanlık, duyarlılık, dayanışma, yardımseverlik değerlerine daha sık yer verildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca adalet, aile birliğine önem verme, barış, bilimsellik, dürüstlük, estetik, eşitlik, özgürlük, tasarruf, vatanseverlik, öz denetim, sabır değerlerine daha az yer verildiği söylenebilir. Öte yandan bağımsızlık değerine hiç yer verilmediği belirlenmiştir. Görüldüğü gibi Sertbarut’un eserlerinde kahramanlar ya insan sevgisi ya da doğa ve hayvan sevgisiyle doludur. Sertbarut, dürüstlük değerinin önemini vurgulamak adına iyi- kötü karşılaştırmalarına yine sıklıkla yer vermiştir.

Bununla birlikte olumsuz olarak dürüstlük ve saygı değerleri çok sık işlenmiştir. Adalet, aile birliğine önem verme, barış, bilimsellik, estetik, eşitlik, özgürlük, tasarruf, vatanseverlik, öz denetim, sabır, çalışkanlık, duyarlılık, sevgi, sorumluluk, yardımseverlik, dostluk değerlerine daha az yer verilmiştir. Ancak dayanışma ve bağımsızlık değerlerine hiç yer verilmediği tespit edilmiştir.

Romanlarda en sık işlenen değerlerden bir olan sevgi değerinin işleniş biçimi; romanın konusuna göre değişmektedir. Karşı cinse duyulan ilgi olarak kullanıldığı gibi aileye, doğaya, hayvanlara karşı da duyulan bir his olarak işlendiği de söylenebilir.

Büyüklere kibar davranmak, yaşlılarına nazik olmak saygı değerinin olumlu örnekleri içerisinde değerlendirilmiştir. Ayrıca maddi manevî varlıklardan sıyrılıp sadece insan olduğu için saygıyı hak etme kavramının üzerinde de durulmuştur. Özellikle romanlarda, ergenlik döneminde çocukların konuşmaları bozulmakta, birbirlerine argo terimler kullanarak konuştukları gözlenmektedir. Bunlar da saygı değerinin olumsuz örnekleriyle verilmiştir.

Dürüstlük değerinin örnekleri; iyi- kötü, doğru- yalan zıtlıklarından yola çıkılarak tespit edilmiştir. İyi insanlar ile kötü insanların hayatları, iki farklı pencereden verilmiştir. Doğruyu söylemeyen kahramanların yalanı er ya da geç ortaya çıkmaktadır. Bu da büyük bir pişmanlık duymalarına neden olmaktadır.

Yine sık gözlenen değerlerden bilimsellik; romanın konusuna göre genetik çalışmalar ve bilimsel bulgular üzerinden verilirken kişilerin etrafında olup bitenleri sorgulamaları; bir şeyleri olduğu gibi kabullenmemeleri de bilimsellik değeri içinde değerlendirilmiştir.

Değerleri birbirinden kesin çizgilerle ayırmak kolay olmayabilir. Dolayısıyla dayanışmanın olduğu bir yerde yardımseverlik; sorumluluğunu bilen bireylerde de çalışkanlık genellikle gözlemlenmektedir. Hatta değerlerin birbirini tamamlayıcı bir bütün olduğu düşünülmektedir. Aile birliğine önem verme değerinden yola çıkılarak; ailesinin yanında büyüyen bireyler, sevip sevmeyi daha iyi bilmekte o bireylerin sevgi arayışı için dışarıya yönelmedikleri gözlenmiştir.

Sonuç olarak Sertbarut'un eserlerinde konunun işleniş biçimi dikkate alındığında olumlu değer betimlemelerinde sevgi, dostluk, sorumluluk, saygı, çalışkanlık, duyarlılık, dayanışma, yardımseverlik kullanım sıklığıyla öne çıkarken olumsuz değer betimlemelerinde dürüstlük, saygı, sevgi ve eşitlik ön plana çıkmıştır. Bu değerlerin kullanım sıklığı göz önünde bulundurulduğunda Miyase Sertbarut'un romanlarının belirtilen değerler bakımından zengin bir kaynak niteliği taşıdığı, çocuklara değerler aktarımında bu kaynaklardan faydalanılabileceği tespit edilmiştir.

Öneriler

Bu araştırmanın sonuçlarından hareketle araştırmacılara, anne- babalara ve öğretmenlere önerilerde bulunulmuştur.

1. Araştırmacılar Miyase Sertbarut'un diğer çalışmalarını farklı bağlamlarda inceleyebilecekleri gibi değerler aktarımı bağlamında da inceleyebilirler.

2. Miyase Sertbarut'un romanları sahip oldukları değerler dolayısıyla; özellikle olumlu değer betimlemelerinde sevgi, dostluk, sorumluluk, saygı, çalışkanlık, duyarlılık, dayanışma,

yardımseverlik frekans sayılarıyla öne çıkarken olumsuz değer betimlemelerinde de dürüstlük, saygı, sevgi ve eşitlik ön plana çıkmıştır. Buna koşut olarak okullarda değerler aktarımı sürecinde, okul kütüphanelerinde ve sınıf kitaplıklarında bulundurulmalı ve okuma derslerinde öğrencilere okutulmalıdır.

3. Sertbarut'un romanlarında çocuk bakış açısı ön planda olduğu için bu romanlar, aileler tarafından çocuklara tavsiye edilmelidir.

4. Ders kitaplarında Sertbarut'un temaları destekler nitelikte edebî ve estetik değer taşıyan serbest okuma metinlerine yer verilmelidir.

Kaynakça

- Arısoy, E. (2014). *Ayla Çınaroğlu'nun çocuk romanlarında dilin kullanımı ve evrensel değerler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Ciravoğlu, Ö. (2000). *Çocuk edebiyatı*. İstanbul: Esin Yayınevi.
- Cohen, J. (1960). A coefficient of agreement for nominal scales. *Educational and Psychological Measurement*, 20(1), 37-46.
- İncebacak Z., & Öztürk Y. (2018), Miyase Sertbarut'un Kapiland üçlemesinin değerler eğitimi açısından incelenmesi. *Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi*, 19, 105- 136.
- İncelenen Eserler;
- Kavcar, C. (2017). *Edebiyat ve eğitim*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- MEB (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı*. Ankara: MEB Yayınları.
- Sertbarut, M. (2011). *Kimsin sen*. İzmir: Tudem
- Sertbarut, M. (2016a). *Ara Âlem 1- Tarlakoz'un Tuzağı*. İzmir: Tudem
- Sertbarut, M. (2016b). *Sisin Sakladıkları*. İzmir: Tudem
- Sertbarut, M. (2017a). *Buz Bebekler*. İzmir: Tudem
- Sertbarut, M. (2017b). *Kapiland'ın Karanlık Yüzü*. İzmir: Tudem
- Sertbarut, M. (2017c). *Sınıfta Kalanlar Okul Açtılar*. İzmir: Tudem
- Sertbarut, M. (2017d). *Yalancı Portakal*. İzmir: Tudem
- Sertbarut, M. (2017e). *Yılankale*. İzmir: Tudem
- Sertbarut, M. (2018a). *Ara Âlem 2- Yasak Oyun*. İzmir: Tudem
- Sertbarut, M. (2018b). *Çöp Plaza*. İzmir: Tudem
- Sertbarut, M. (2018c). *Kapiland'ın Kobayları*. İzmir: Tudem
- Sever, S. (2013). *Çocuk ve edebiyat*. İzmir: Tudem.
- Türkyılmaz, M. (2012). *Gençlik romanlarının okuma becerisine etkisi ve değerler aktarımı bakımından incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Uslucan, F. (2005). "Okuma alışkanlığının kazandırılmasında çocuk edebiyatının rolü" *Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, 33-41.